
hij wilde haar wel van dichtbij leren kennen. In 1914 terugblikkend schreef hij: 'Ik had den gymnasialen leertijd achter den rug en koesterde eene sterke begeerte, om in Leiden mijn studie voort te zetten en met de moderne theologie van nabij kennis te maken'.⁶ Studeren in Leiden betekende ook een confrontatie met de eigentijdse cultuur – en daarvoor bood voor zijn besef het Kamper klimaat hem te weinig gelegenheid. Meer dan eens lezen we in de brieven dat de Kamper wereld hem te eng, de atmosfeer hem te benauwd was. Later, toen hij – al vijf jaar zelf hoogleraar in Kampen – in verband met zijn wijsgerige studie een artikel uit een Engelstalig tijdschrift nodig had, schreef hij aan zijn Leidse vriend:

Ik kan het hier in dit ongelukkige stadje niet krijgen. Hoe dikwerf verlang ik naar de Leidsche bibliotheek! En hoe gaarne zou ik metterwoon van Kampen naar Leiden of Amsterdam verhuizen. We wonen hier zoo achteraf en worden zoo kleinstedsch (1 jan. 1887, 130).

Uit deze woorden spreekt iets van nostalgie naar de goede tijd, in Leiden doorgebracht.

Al werd Bavinck geen corpslid (hij was het wel van plan geweest, maar één dag novitiat was kennelijk genoeg), toch leefde hij in Leiden niet geïsoleerd. Uit de briefwisseling blijkt, dat hij met verschillende medestudenten in de theologie een vriendschappelijk contact had. Voorts bevat de correspondentie tal van observaties over de Leidse theologische hoogleraren van die tijd. Johannes Henricus Scholten (1811-1885), de grote systematicus, was de 'primus inter pares'; een theoloog die een grondige kennis van de gereformeerde theologie bezat, maar die haar binnen het kader van zijn modern-theologische visie als het ware binnenste-buiten keerde. Hij had de naam, hooghartig te zijn, maar de jonge student uit de afgescheiden kring werd door hem zeer vriendelijk bejegend.

Zaterdagmorgen ben ik nog even bij Scholten aangeweest... Scholten was natuurlijk heel vriendelijk en hij vertelde me dat, nota bene, Proost [een hervormde mede-student] er ook over dacht om een dissertatie te schrijven over de Afscheiding – Scholten had hem echter gevraagd om dat aan mij over te laten (8 april 1879; 49).

6. Uit de inleiding op een bundel verzamelde geschriften van de vroegere Kamper docent A. Steketee, *Beschouwingen van een Christen-denker* (1914), gec. bij Bremmer t.a.p.